

SUN'IY INTELEKT VA UNING ZAMONAVIY JAMIYATDAGI O'RNI

Aminov Shavkat Sobir o'g'li

Toshkent amaliy fanlar universiteti, Raqamli va fundamental fanlar kafedra assistenti

Amanbayeva Jasmina Jasur qizi

Tarix va filologiya fakulteti 1-kurs talabasi, Toshkent amaliy fanlar universiteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20068428>

Annotatsiya: Ushbu maqolada sun'iy intellektning ta'lim tizimidagi roli va ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqotning asosiy maqsadi — sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayoniga qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganish hamda uning samaradorligini baholashdan iborat. Maqolada zamonaviy IT sohasida qo'llanilayotgan sun'iy intellektga asoslangan platforma va dasturlar ko'rib chiqilgan. Bundan tashqari, sun'iy intellektning ta'limni keng ommaga yetkazish, o'qituvchilar malakasini oshirish va ta'limdagi axloqiy muammolarni hal etishdagi o'rni ham yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, raqamli texnologiyalar, ilm-fan, raqamli iqtisodiyot, texnologik taraqqiyot, malakali kadrlar, innovatsiya, ta'lim texnologiyalari.

KIRISH

Hozirgi davrda jadal rivojlanayotgan muhitda raqamli texnologiyalarning o'rni nihoyatda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ijtimoiy soha hamda iqtisodiyot tarmoqlarida sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish, mamlakatimizni ushbu texnologiyalardan samarali foydalanuvchi yetakchi davlatlar qatoriga kiritish, shuningdek, "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasida belgilangan vazifalarning izchil bajarilishini ta'minlash dolzarb masalalardan biridir. Mazkur strategiyada sun'iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirishga doir ustuvor yo'nalishlar belgilab berilgan bo'lib, ular quyidagilarni o'z ichiga oladi: sohani tartibga soluvchi normativ-huquqiy bazani shakllantirish, standartlarni takomillashtirish hamda xalqaro hamkorlikni kengaytirish; ma'lumotlarni qayta ishlash va sun'iy intellektga asoslangan loyihalarni amalga oshirish uchun zamonaviy texnik infratuzilmani yaratish; ijtimoiy va iqtisodiy tarmoqlarda ustuvor loyihalarni hayotga tatbiq etish; shuningdek, aholining sun'iy intellektdan foydalanish bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirish hamda malakali kadrlar salohiyatini rivojlantirish.

Asosiy qism. Sun'iy intellekt (AI — artificial intelligence) zamonaviy kompyuter fanining tez sur'atlarda rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biridir. Ushbu sohada olib borilayotgan tadqiqotlarning asosiy maqsadi inson intellektiga xos bo'lgan funksiyalarni bajarishga qodir kompyuter tizimlarini yaratishdan iborat. Bunday tizimlarni ishlab chiqish bo'yicha dastlabki izlanishlar XX asrning 40-yillari oxirida, ilk kompyuterlar yaratilgan davrga to'g'ri keladi. Shu bois, sun'iy intellekt nisbatan yosh ilmiy yo'nalish hisoblanib, u diskret matematika, tilshunoslik, psixologiya, dasturlash, matematik statistika kabi turli fanlar kesishgan nuqtada shakllangan. "Sun'iy intellekt" tushunchasiga aniq va yagona ta'rif berish borasida ko'plab urinishlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, hozirgi kunga qadar umumqabul qilingan qat'iy ta'rif mavjud emas. Shu nuqtai nazardan, keng tarqalgan ta'riflardan biri sifatida I. Rich sun'iy intellektni hozircha inson tomonidan samaraliroq bajariladigan vazifalarni modellashtirish va ushbu imkoniyatlarga ega kompyuter tizimlarini yaratishga yo'naltirilgan ilmiy tadqiqot sohasi sifatida izohlaydi. Sun'iy intellekt o'z taraqqiyoti davomida bir necha bosqichlarni bosib o'tgan bo'lib, har bir bosqich ma'lum bir hukmron ilmiy g'oya, ya'ni paradigma bilan tavsiflanadi.

Sun'iy intellekt tushunchasi turli davrlarda ushbu sohaga oid olimlar tomonidan turlicha talqin etilib, ilmiy adabiyotlarda har xil yondashuvlar asosida yoritilgan. Shu nuqtai nazardan, sun'iy intellektning insoniyat uchun qanday imkoniyatlar yaratishi, uning afzalliklari hamda ehtimoliy xavflari masalasi dolzarb hisoblanadi. V.N. Bondaryovning "Sun'iy intellekt" asarida ta'kidlanishicha, mazkur tushunchaning mohiyati va aniq chegaralari nisbiy xarakterga ega. 1950-yilda mashina intellektini aniqlash va baholash maqsadida Tyuring testi taklif etilgan bo'lib, uning asosiy g'oyasi shundan iborat ediki, agar inson yozishmalar jarayonida suhbatdoshining kompyuter yoki inson ekanligini farqlay olmasa, bunday mashinaning intellekti yuqori deb baholanadi. Garchi Tyuring testi ayrim kamchiliklarga ega bo'lsa-da, u zamonaviy sun'iy intellekt tizimlarini baholash uchun muhim metodologik asos bo'lib xizmat qilgan. Shu bilan birga, mazkur yondashuv ko'pincha antropomorfizmga moyilligi sababli tanqid qilinadi, ya'ni u mashina faoliyatini inson xatti-harakatlariga o'xshatish orqali baholaydi. Aslida esa, mashina intellekti tabiiy inson aqlidan tubdan farq qiladi va ularni to'g'ridan-to'g'ri qiyoslash ilmiy jihatdan to'liq asosli emas. Aynan shu sababli Tyuring testi o'z davrida keng muhokama va tanqidlarga sabab bo'lgan.

Mazkur tanqidlar ta'sirida sun'iy intellektga oid muqobil ta'riflar shakllandi. Jumladan, sun'iy intellekt aqliy faoliyatga xos xatti-harakatlarni avtomatlashtirishga yo'naltirilgan informatika sohasi sifatida talqin etiladi. Shuningdek, u idrok etish, xulosa chiqarish va harakat qilish imkonini ta'minlovchi hisoblash tizimlari majmui sifatida ham izohlanadi. Boshqa bir yondashuvda esa sun'iy intellekt mantiqiy xulosa chiqarish, o'rganish va idrok etish jarayonlari bilan bog'liq axborot texnologiyalari tizimi sifatida qaraladi. G.I. Kolesnikova o'zining sun'iy intellektning muammolari va yutuqlariga bag'ishlangan tadqiqotida ushbu tushunchaga quyidagicha ta'rif beradi: hozirgi bosqichda sun'iy intellektni rivojlantirishning asosiy istiqboli qaror qabul qilish jarayonlarini takomillashtiruvchi va kengaytiruvchi dasturiy vositalarni yaratishga qaratilgan.

Bundan tashqari, sun'iy intellekt jurnalistlarning doimiy ko'makchisiga aylanib ulgurgan. Masalan, Associated Pressda "ishlayotgan" robotlar moliyaviy hisobotlarni yozib boradi. Sun'iy intellektning qo'llanilishi ushbu nashrda har chorakda beriladigan yangiliklarni 300 tadan 4400 taga oshirdi. Swiss Re sug'urta kompaniyasi ma'lumotlariga ko'ra, 2020 yilga kelib 4,7 mln aholi ishsiz qolishi mumkin. Shuningdek, ishsizlik g'aznachilar, pochta xodimlari, hisobchilar va idora xizmatchilariga xavf solishi mumkinligi aytilgan. Sun'iy intellekt ularning vazifasini bemalol bajara oladi. Olimlar sun'iy intellekt (Sun'iy intelekt) bilan tajriba o'tkazishga ishtiyoq bilan qarashsa-da, ko'p odamlar bu hodisadan ehtiyot bo'lishadi. Hatto Tesla rahbari Elon Mask ham buni insoniyat uchun "asosiy tahdid" va urush va ishsizlikning mumkin manbasi deb atagan.

Amerika Qo'shma Shtatlari, Kanada va Lotin Amerikasida bioxilma-xillikni saqlashni yoritishga bag'ishlangan "NatureServe" notijorat tashkiloti SAS analitik kompaniyasi bilan global Data for Good tashabbusi doirasida hamkorlik qildi. Sun'iy intelekt o'simlik va hayvon turlari to'g'risidagi ma'lumotlarni to'plash, ularning joylashuvi va populyatsiyalarning konsentratsiyasini aniqlash uchun ishlatiladi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO) ham sun'iy sun'iy intellektning afzalliklarini tan oladi: ular "razvedka" ob- havo sharoiti, zararkunandalar, tuproq namligi va boshqa muhim ko'rsatkichlar

haqidagi ma'lumotlarni hisobga olgan holda, fermerlarga ishni yanada samarali rejalashtirishga imkon berishiga ishonadilar.

Xulosa

Xulosa sifatida ta'kidlash joizki, sun'iy intellekt ta'lim sohasida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirish salohiyatiga ega muhim omil hisoblanadi. U ta'lim jarayonini individuallashtirish, uning samaradorligini oshirish, innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish hamda inklyuziv muhitni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt texnologiyalarini ta'lim tizimiga tatbiq etishda puxta va mas'uliyatli yondashuv zarur. Istiqbolda esa, mazkur texnologiyalar yordamida ta'limning barcha bosqichlarida yuqori samaradorlikka erishish imkoniyatlari yanada kengayishi kutilmoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Rakhimov, M., Yuldashev, A., & Solidjonov, D. (2021). The role of artificial intelligence in the management of e-learning platforms and monitoring knowledge of students. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(9), 308-314.
2. Бондарев В. Н., Аде Ф. Г. Искусственный интеллект //Севастополь: Изд-во СевНТУ. – 2002. – С. 615.
3. Solidjonov, D. (2024). GENERATIV SUN'IY INTELEKTNING TILGA TA'SIRI VA LINGVISTIK YONDASHUVLARNING SHAKLLANISHI. *Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali*, 2(60), 180-184.
4. Yuldashev, A. (2022). DEVELOPMENT OF ECONOMIC ACTIVITIES OF ENTERPRISES ON THE BASIS OF DIGITIZATION. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 1(3), 251-257.
5. Axrorjon, Y., Alijon, M., & Iqlima, A. (2022). Faol texnologiyalarni o'smirlar psixologiyasiga ta'siri. *Ta'lim fidoyilari*, 13(6), 263-266.
6. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). *Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education*. Pearson Education.